

U POVODU 35-OBLJETNICE ČAKAVSKOG SABORA

Trideset i pet godina nakon utemeljenja, te nakon trideset i pet godina uspješnog rada i razvoja Čakavskog sabora, sama se po sebi nameće potreba da se o toj razgranatoj instituciji u području kulture, kako o uvjetima i razlozima njezine pojave, tako i o njezinom kasnijem razvoju i o sadašnjim stremljenjima, opredjeljenjima, ciljevima, zadaćama i programima – kaže barem po nekoliko riječi.

Rekonstruirati, opisati, te plauzibilno, jednoznačno i sažeto objasniti društveno-povijesne, gospodarske, političke, socijalno-ekonomske, kulturne, kulturološke i druge uvjete njegovoga nastanka ili pak jednoznačno i sintetizirano prosuditi, ocijeniti i opravdati razloge njegove pojave, danas, trideset i pet ili četrdesetak godina nakon ondašnjih htijenja, kretanja i zbivanja na istarskom ili pak u cjelini čakavskog govornog područja, ili pak još i šire – u čitavoj Hrvatskoj, nije ni laka, ni jednostavna, a možda ni zahvalna zadaća. Taj posao s druge strane vjerojatno i nadilazi očekivanja koja bi se ovakvom prigodom mogla ozbiljnije postaviti, pa tek čeka jedno «štabelo» pero koje će o tim uvjetima i razlozima pregnantno i uvjerljivo progovoriti. No, znatiželjnike ipak nećemo ostaviti bez makar letimičnih i brzojavnih odgovora na navedena i na pitanja kao što su: što je to Čakavski Sabor, na kojim je temeljima i izvorištima osnovan i zasnovan, koji su mu ciljevi i zadaće, kako je i kojim magistralnim programima i projektima u međuvremenu, od svoga osnivanja, ostvarivao te ciljeve i izvršavao te zadaće, koji je to njegov suštinski prinos kulturi ovoga područja i našoj nacionalnoj kulturi, kako porodica Čakavskog sabora izgleda danas i čemu stremi..., sve u opravdanoj i neskrivenoj bojazni da u ta pitanja zagrebemo tek površinski.

Neki kažu da je 25-obljetnica sjedinjenja Istre s njezinom maticom zemljom, proslavljena 1968. godine u Pazinu, Istri i Hrvatskoj, označila određenu prekretnicu, da su ubrzaniji uspon materijalnih snaga ostvaren prethodnoga desetljeća i do tada dostignuta razina toliko željenog i očekivanog privrednog i ekonomskog razvitka u Istri s jedne strane, sami po sebi zahtijevali komplementarni rast i razvitak i u području obrazovanja, kulture i znanosti, a s druge strane otvarali prostore ne samo takvome intenzitetu rasta i razvitka, nego i osmišljenijim, prodornijim, masovnijim i promišljenijim kulturnim akcijama, projektima i programima demokratske i samoupravne provenijencije, odnosno svojevrsnom istarskom risorgimentu. Uz brojna ograničenja i prepreke takvim htijenjima, nastojanjima i takvom istarskom risorgimentu, u koje se in specie ovom prigodom i ne upuštamo, više je društvenih i političkih činilaca u to vrijeme, kako onih globalnih tako i onih lokalnih, tim nastojanjima i tom risorgimentu pogodovalo poput vjetra u jedra. Zamašan i globalan projekt privredne i društvene reforme npr., bez obzira na njegove konačne rezultate i na njegov ishod, pokrenut (1965.) nasuprot centralističkim, unitarističkim i birokratsko-dogmatskim strukturama i snagama, omogućio je otvorenije, slobodnije i kritičkije nastupanje liberalnijim i demokratskijim samoupravnim snagama, i to u svim sferama privrednog, političkog, javnog i kulturnog života i nastupanja. Četvrti brijunski plenum (1966.), ako i nije (bio) posve raščistio s tim centralističkim, unitarističkim i birokratsko-dogmatskim unutarpartijskim i unutarstemske struktura i tendencijama, otvorio je makar prostore novim i vrijednosno drugačijim vjetrovima i strujanjima. K tomu, upravo početkom i tijekom sedmoga desetljeća, iz hrvatske metropole i iz drugih tadašnjih obrazovnih središta, postupno se u svoj istarski zavičaj vraćala čitava jedna generacija mladih, akademski

obrazovanih i nadobudnih stručnjaka raznovrsnih profila, koja je do sedamdesetih već uglavnom bila preuzela brojne odgovorne i javne funkcije i dužnosti, kako u gospodarskom, kulturnom i obrazovnom, tako i u političkom životu u Istri. Ta je okolnost, dakako, dodatno pogodivala širenju i otvaranju onih društvenih, duhovnih i političkih prostora u okviru kojih su se budući putovi i modaliteti istarsko-hrvatske gospodarske, političke i kulturne integracije i sinteze, na sasvim novim osnovama, skoro pa programatski, već mogli nazrijeti. Jedan od simboličkih i materijaliziranih vjesnika tih novih shvaćanja i nastupanja i tê probuđene Istre, svakako jeste široko pokrenuta i plebiscitarno prihvaćena ideja i akcija za proboj tunela kroz Učku, drugi, ne manje simboličan i značajan – također široko pokrenuta, općeprihvaćena a kasnije, poput tunela kroz Učku, i oživotvorena akcija izgradnje Spomen-doma sjedinjenja i slobode u Pazinu.

U takvom ozračju, i Zvane Črnja – kulturni povjesnik, esejist i pjesnik, vrativši se (1967.) s bogatim iskustvom urednika i kulturnog radnika te s neospornim ugledom i autoritetom istarskog i hrvatskog intelektualca iz Zagreba u Rijeku, mogao je sa svoga uredničkog stola *Dometa* započeti s koncipiranjem razgranatog, svestranog i duboko zasnovanog kulturnog programa, koji bi za istarsko-primorsko-čakavsko područje, ako to područje promatramo sa stajališta svehrvatske kulturne, duhovne i političke integracije i sinteze, trebao imati ne samo obnoviteljsko i preporodno, nego i svojevrsno prevratničko značenje.

Čakavske dijalekte, čakavski jezični idiom i njegove govorne, literarno-književne i pjesničke izražajne potencijale, njihove arhaične korijene i kulturološke osobitosti, kao i čitave graditeljsko-arhitektonske i urbanističke ansamble 'razbacane' po istarsko-primorskoj kulturološkoj i krajobraznoj karti, neovisno o njihovom (ili) slavenskom (ili)

romanskom (ili) germanskom 'podrijetlu' i neovisno o njihovim stilsko-estetičkim obilježjima, zatim – višestoljetnu glagoljašku i pučku vertikalu, luteransko-protestantski buntovni intermeco, istarsko-primorsku pučku glazbenu ljestvicu, naš kanat, pučki melos i pučki folklor, prebogatu i zapuštenu spomeničku i duhovnu baštinu, preporodno XIX. stoljeće i istarsko narodnjaštvo, međuratne emigracije i autentični, ovdje rođeni antifašistički otpor, jednom riječju, sve one naše zavičajne duhovne i materijalne polikulturene vrijednosti koje taj zavičaj, razlozima i snagom njegovoga entiteta, identiteta i etosa čine posebnim, osobito vrijednim i prepoznatljivim mikrokozmosom, Črnja je vidio kao one naše duhovne i programske segmente, kao one naše vrijednosne i kulturne odrednice s kojima, upravo razlozima, snagom, te povijesnom dubinom i ljepotom tih posebnosti, s ove periferije nacionalnog korpusa, objektivno možemo participirati, biti dionicima, u onoj duhovnoj i svenacionalnoj, a sutra možda i u nekoj široj europskoj integraciji. Veoma je bitno, od suštinskog značenja i značaja, za ove prostore pa i za tu nacionalnu i kulturnu integraciju sudbonosno – smatrao je Črnja, da se u toj nacionalnoj integraciji i sintezi, ni istarsko-primorsko-čakavsko područje, ni drugi njezini dionici ne 'izgube' u nekom supranacionalnom, nadsacionalnom, unificiranom ili amalgamiranom, apstraktnom 'jedinstvu' i identitetu, jer snaga i čudesna ljepota takve integracije i sinteze i ne izvire iz supranacionalnih supstrata nego iz izvorišnih zavičajnih korijena ili kako je to desetak-petnaestak godina kasnije i drugačije ali lucidno rečeno – ono što danas imade vrijednost naspram svjetskih horizonata, to govori svojim jezikom, iz vlastite sudbine, bojama i glasovima svoga podneblja... Sve je ostalo praznina, jer kultura koja napušta vlastiti identitet i maskira se svjetskim identitetom, nepovratno tone u zaborav i anonimnost.

Zato je, smatrao je k tomu Črnja, nužno potrebno, možda posljednji hip, da iz zapretenih zakutaka naše kulturne povijesti, iz svojevrzne amnezije uzrokovane kojekakvim i raznovrsnim objektivnim i subjektivnim razlozima, uvjetima i povijesnim uzrocima i okolnostima, iz dokumentiranih i(li) živih svjedočanstava o svojoj višestoljetnoj kulturno-povijesnoj okomici, o svojem bivstvovanju na ovim prostorima i o svome biću, pred oči javnosti, na svjetlost dana, i teorijski (znanstveno) i praktički (putem konkretnih i živih programa i projekata) – iznesemo, prikažemo i dokažemo tê svoje posebnosti, taj svoj zavičajni, polikulturni i mikrokozmički identitet, po kojima, bez obzira na njihove etničke, nacionalne, duhovne, lokalne ili mjesne korijene, glasove, boje i sudbine, kao po polaznim i temeljnim pretpostavkama možemo sudjelovati u toj nacionalnoj i kulturnoj integraciji i sintezi. Takvim svojim vrijednosnim, etičkim i programatskim stajalištima Črnja se, zapravo, situirao u onaj slobodarko-demokratski, antidogmatski, liberalni i antiprotivni niz kulturnih povjesnika, teoretika, poslenika i intelektualaca koji se na ovim prostorima, kao kulturno-povijesna konstanta, može pratiti sve tamo od glagoljaško-pučke ili protestantske kontroverze, do već spomenutoga preporodnoga i narodnjačkoga XIX. stoljeća, do antifašističke borbe između dva i tijekom narodnooslobodilačkog rata, odnosno sve do domovinskog rata tijekom 90-ih godina već minuloga dvadesetoga stoljeća.

Na takvim je izvorištima i konceptualnim polazištima, 8. lipnja 1969., kao prvi i polazni nukleus, u Žminju osnovan i zasnovan Sabor čakavskog pjesništva. Ta udruga građana-volontera, isprva zamišljena kao godišnja kulturna i znanstvena manifestacija na kojoj će se vrednovati i njegovati čakavsko pjesništvo, uskoro će, idućih godina, prerasti u godišnje sijelo mladih pjesnika čakavaca s gotovo čitavoga čakavskoga govornoga

područja, te u javnu, kulturnu i demokratsku tribinu (Katedru) koja će, pored mladih pjesnika čakavaca, okupljati i javne djelatnike, afirmirane pjesnike i književnike, znanstvene i stručne radnike, koji će se sustavno početi baviti istraživanjem, valoriziranjem i redefiniranjem čakavštine, ne samo sa stajališta još ni izdaleka dovoljno istraženog dijalekatskog i jezičnog sustava, nego i sa stajališta redefiniranja, revaloriziranja i postupnog mijenjanja postojećih retrogradnih shvaćanja o ekspresivnim književno-estetskim i poetskim potencijalima čakavskih govora i čakavskog idioma, prema kojim (shvaćanjima) bi konačno mjesto čakavštini zapravo bilo u folklornom zabranu naših arhaičkih kulturno-povijesnih petrefakata, ne u području živog i ekspresivnog jezičnog i idiomatskog književno-estetskog instrumentarija, a kamo li u sastavnici živog hrvatskog književno-jezičnog standarda. Nasuprot takvim shvaćanjima, već su na prvom znanstvenom skupu Sabora čakavskog pjesništva u Žminju rujna 1969. meritorno izrečene i neke nove definicije, te istaknute takve nove spoznaje koje su značile potpuni teoretski zaokret ne samo u odnosu na dotadašnja gledanja na čakavštinu, nego i u odnosu na pitanje hrvatske književne sinteze u cjelini.

Već početkom iduće godine (1970.), na istim konceptualnim osnovama i izvorištima, osniva se Čakavski sabor s programsko-teritorijalnim Katedrama kao znanstveno-stručnim javnim tribinama, koje bi ubuduće trebale, svaka u svome području rada i aktivnosti, doprinostiti sinergičnom i cjelovitom ostvarivanju njegove ukupne programatske ideje. To su, u toj početnoj fazi: 1) Katedra Čakavskog sabora u Pazinu, koja će se, na znanstvenom skupu *Pazinski memorijal*, kao mementu na rujanske odluke iz 1943., sustavno baviti izučavanjem te historiografskim istraživanjem i vrednovanjem novije povijesti Istre, osobito povijesti XIX. stoljeća, međuraća i povijesti

narodnooslobodilačke borbe, 2) Katedra *Labinska republika*, koja će se, kako je zamišljeno, baviti proučavanjem i populariziranjem buntovničkih i heretičkih pojedinaca i pokreta, s *Mediterranskim kiparskim simpozijem* kao svojom najznačajnijom kulturnom manifestacijom, 3) Katedra u Buzetu s *Buzetskim danima* kao znanstveno-stručnim simpozijem i programom, 4) Katedra *Novljansko kolo* u Novom Vinodolskom, 5) Katedra u Roču s *Ročkim glagoljaškim bijenalom*, 6) Katedra u Bujama s *Bujskim susretima*, 7) Katedra *Porečki razgovori* u Poreču sa smotrom pjevačkih zborova *Naš kanat je lip*, 8) Katedra za književnost i kulturu u Opatiji i druge. Osnivanjem navedenih Katedri još nije in extenso zasnovana porodica Čakavskoga sabora, ali je utvrđena njegova organizacijska i samoupravna struktura, kojoj će se simultano i sukcesivno pridruživati Katedre u Puli, Juršićima, Barbanu, Cresu-Lošinj, Splitu i druge. Radi ilustracije rada i aktivnosti tih Katedri i Čakavskog sabora u cjelini i njihovih aktivista-volontera u tom početnom zamahu i zanosu navest ćemo da je: 1) Sabor čakavskog pjesništva u Žminju, pored vrlo uspješnih i masovno posjećenih godišnjih natječaja za najbolje rukoveti izvorne čakavske pjesničke riječi, na znanstvenim skupovima obradio teme o novijoj čakavskoj poeziji (1969.), o staroj čakavskoj poeziji i književnosti (1970.), o hrvatskoj dijalektalnoj poeziji (Rovinj, 1971.), o dijalektima u modernoj književnosti (Rovinj, 1972.), o dijalektalnoj komponenti u djelu M. Krleže (Rovinj, 1973.), o zavičajnoj književnosti u nastavi (1974.) itd., 2) Katedra Čakavskog sabora u Pazinu, pored svojih drugih aktivnosti i realiziranih programa, organizirala znanstveni skup u povodu 100-godišnjice *Naše sloge* (1970.), znanstveni skup u povodu 30-godišnjice ustanka naroda i narodnosti Hrvatske i Jugoslavije (1971.), znanstveni skup o razvoju narodnooslobodilačkog pokreta do 1943. (1972.), znanstveni skup o 1943. godini u Istri

(1973.), znanstveni skup o Istri 1944. (1974.) itd., 3) Katedra Čakavskog sabora u Labinu listopada 1970. održala znanstveni skup o Matiji Vlačiću-Iliriku, 1971. organizirala savjetovanje o kamenu kao kiparskom mediju, 1972. održala kolokvij o kiparskom simpoziju, 1973. organizirala i realizirala kolokvij o problematici kiparskog simpozija, 1974. organizirala kolokvij o problemima kamene skulpture itd., 4) Katedra Čakavskog sabora Buzet u okviru *Buzetskih dana* organizirala i realizirala znanstveni skup o kulturnoj revitalizaciji Bužeštine (1971.), kolokvij o obnovi stočarstva na istarskom krasu (rujan 1972.) i kolokvij o prosvjetnoj i kulturnoj djelatnosti u kontinentalnoj Istri (rujan 1972.), znanstveni skup o kulturnoj i javnoj djelatnosti u nerazvijenim sredinama (1973.), znanstveni skup o problemima Bužeštine i kolokvij o obnovi i revitalizaciji Ćićarije (1974.) itd., 5) Katedra Čakavskog sabora *Novljansko kolo* travnja 1971. organizirala savjetovanje o sopilama u našoj narodnoj tradiciji, veljače 1972. – raspravu o 100-godišnjem toku *Žitka*, ožujka 1973. – kolokvij o Novljanskom kolu, veljače 1974. – kolokvij o narodnim običajima u novljanskom kraju itd., 6) Katedra Čakavskog sabora za književnost i kulturu Opatija – organizirala i realizirala znanstveni skup o Eugenu Kumičiću i opsežan kulturni program tim povodom u Brseču (Opatija, Brseč 1971.) i raspravu o problemima kulture i turizma (Mošćenička Draga, 1971.), znanstveni skup o Vladimiru Nazoru (Opatija, 1972.) i kolokvije o Vl. Nazoru (Kastav, Crikvenica, Cres, 1972.), znanstveni skup o liburnijskim temama (1973.) i kolokvij o problemima Veprinca (Veprinac, 1973.), znanstveni skup o kulturi i turizmu (Opatija, 1974.) i kolokvij o problemima Pasjaka (Pasjak, prosinca 1974.) itd., 7) Katedra Čakavskog sabora Roč u okviru *Ročkog glagoljaškog bijenala* organizirala i realizirala znanstveni skup o glagoljici u Istri (1973.) koji je potom održavan svake druge godine, 8) Katedra

Čakavskog sabora Buje, u okviru programa *Bujskih susreta*, organizirala raspravu o kulturnim problemima Bujštine (prosinac 1973.), 9) Katedra Čakavskog sabora Poreč – lipnja 1974. organizirala i održala znanstveni skup o porečkim temama, 10) Katedra Čakavskog sabora Barban – studenog 1974. organizirala i realizirala kolokvij o Barbanštini jučer i danas, te raspravu o problemima kulturnog djelovanja na Barbanštini itd.

Na poticaj Čakavskog sabora ili u organizaciji Čakavskog sabora i njegovih Katedri, ili u organizaciji Čakavskog sabora, tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i drugih znanstvenih i stručnih institucija, zavoda i tijela, tih je godina, osim navedenih skupova i kolokvija, održano i niz drugih kulturnih programa i manifestacija u zemlji i u inozemstvu. Tako je u Pazinu travnja 1971. održan kolokvij o istarskom suveniru, u Beču i u Željeznom (1973.) – predavanje o Miroslavu Krleži, u Beču (1973.) predavanje o hrvatskoj renesansnoj književnosti, u Poreču studenog 1973. – kolokvij o istarskoj partizanskoj štampi, u Zagrebu (1974.) izlaganja o problemima kulturnog rada u Istri, o starim istarskim gradovima, o folkloru Istre i Hrvatskog primorja u umjetničkoj glazbi, te rasprava o čakavskom pjesništvu, u Puli travnja 1974. – kolokvij o obnovi kazališnog života u Istri, u Rovinju 1974. – rasprava o problemima kulturnog i znanstvenog rada u Istri, da bi upravo tih godina (1974., 1975.) bili realizirani i magistralni programi i projekti općenacionalnog karaktera poput znanstvenog skupa u povodu 500-godišnjice beramskih fresaka i Vincenta iz Kastva (Zagreb, Pazin, Beram – 1974.) i poput obilježavanja 400-godišnjice smrti Matije Vlačića-Ilirika i 700-godišnjice Istarskoga razvoda (1975.). Tih je godina, već 1972., kad su akademiku Grgi Novaku, predsjedniku Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, simbolički uručeni ključevi

Huma (u kojem je tada obitavalo 16 žitelja) – pokrenut i ambiciozno koncipiran program o obnovi i revitalizaciji toga 'najmanjega grada na svijetu' i ostalih istarskih gradića, da bi potom, u suradnji s Jugoslavenskom i Makedonskom akademijom znanosti i umjetnosti, bilo započeto s realizacijom slikovite, simboličke i metaforičke *Aleje glagoljaša* na potezu Roč-Hum, koja danas, iz toga pitomoga krajobraza i prapostojbine hrvatske glagoljaške knjige i pisane riječi, svojim jezikom, možda najrječitije govori i o sâmoj srži ideje Čakavskoga sabora. Sve tê i druge manifestacije i svi ti kulturni programi u mnogome su doprinijeli, kako je kasnije ocijenjeno i zapisano, fundamentalnim novim spoznajama o kulturnoj geografiji na ovim prostorima i o našem trajanju u njima. Pa ipak, nasuprot meritornim, stručnim i objektivnim ocjenama o karakteru, biću i ciljevima Čakavskoga sabora, iz oficijelnih krugova i iz ideoloških tadašnjih centara, na teren su se kroz dnevnu feljtonistiku i kroz druge oblike javne riječi, probijale i prosudbe da se tu zapravo radi o običnoj, prizemnoj i palanačkoj kulturnoj kakofoniji, o provincijalnom kampanilizmu sui generis, odnosno o prikrivenoj i opasnoj nacionalističkoj ujdurmi.

Unatoč tomu, karavana Čakavskog sabora išla je dalje. Većina Katedri osnovanih u početnoj fazi, radeći i ostvarujući svoje programe već tridesetpet ili više godina, polučile su sjajne i nenadomjestive rezultate. Neke su u međuvremenu, u odnosu na početnu zamisao, donekle modificirale svoju djelatnost ali ne odustajući od temeljnog i na početku zasnovanog programa, neke su tijekom vremena, iz raznoraznih najčešće objektivnih razloga – zamrle, premda objektivno i dalje egzistira potreba za njihovom širokom programskom aktivnošću. Onim aktivnima, u međuvremenu su se pridružile brojne nove Katedre, kako na području Istre tako i u Hrvatskom primorju, u Lici (Otočac) i Zagrebu, na otocima (Rab, Krk) i u liburnijskom kraju. U razdoblju od 1969. do 1979.

djelovalo je, tako, 12 Katedri Čakavskog sabora, dvadesetak godina kasnije (1998.) – 18 Katedri, a pretkraj 2005. godine – 24. O njihovom programskom i kulturološkom profilu, o tomu kako ostvaruju svoju kulturnu misiju, kako su i kojim pojedinačnim i posebnim programima i projektima ugrađene u vlastiti zavičaj, te o tomu kako doprinose ukupnoj ideji, programu i ciljevima Čakavskoga sabora., može se nešto više saznati iz Izvještaja o radu Čakavskoga sabora za razdoblje 2002. - 2006. godina.

Na već prikazanim svojim izvorištima i konceptualno-programskim polazištima, te na bogatom i raznovrsnom djelatnom iskustvu stečenom u prvih sedam-osam godina svoga pionirskoga kulturološkoga rada i aktivnosti, Čakavski je sabor početkom 1977. već mogao utvrditi još jedan od svojih kapitalnih projekata. To je nakladnički projekt *Istra kroz stoljeća*, koji je na sjednici Skupštine Čakavskog sabora, kad je prihvaćan, ocijenjen kao projekt i pothvat stoljeća. Prema tomu projektu, u idućih je desetak nadobudnih godina, u biblioteci od preko stotinu tomova, enciklopedijsko-antologijskog karaktera, trebala javnosti biti predložena široka panorama istarskih kulturno-povijesnih, književnih, publicističkih, građevinsko-arhitektonskih, urbanističkih, likovnih, folklornih, glazbenih, jezičnih, dijalektalnih i drugih tema i ideja, zapravo klasifikacija i sinteza najvrednijih ostvarenja, koja je istarsko-primorsko-čakavsko područje sa svojim narodnim, pučkim, umjetničkim ili znanstvenim kreativnim genijem, bez obzira na etničke ili nacionalne i kulturne krugove i fenomene, iznjedrilo tijekom svoga višestoljetnoga civilizacijskoga i kulturnoga bivstvovanja i hoda na tim polikulturnim prostorima. Ta je kapitalna edicija, prema zamisli Črnje i suradnika, trebala dokumentirano svjedočiti ne samo o milenijskom trajanju hrvatskih korijena, o kulturno-povijesnim osobitostima i o multikulturalnosti ovih krajeva, nego i o tomu da smo se na

ovim prostorima, povijesnim tokovima, lomovima i turbulencijama usprkos, uvijek kretali kao krucijalni i živi kulturni subjekt i da ovi prostori imaju što prinijeti kako u općenacionalnu tako i u europsku kulturnu i duhovnu riznicu i sintezu. Do prijelomnih devedesetih godina prošloga stoljeća, nažalost, u toj je biblioteci izišlo svega (sic!) šezdeset knjiga u deset kola, da bi istom 2004. taj niz bio nastavljen XI. kolom sa četiri toma. Zato se treba ufati da će ta kapitalna biblioteka kao svojevrsna posebno vrijedna kulturološka i nakladnička krijesta u odnosu na sva ranija i recentna izdanja što se posljednjih godina s više ili manje uspjeha probijaju na svjetlo dana u širokoj obitelji Čakavskoga sabora, idućih godina dobivati i sve bolju potporu naših javnih fondova i proračuna.

U tridesetpetgodišnjoj retrospektivi mogli bi se, pored ambicioznog projekta *Istra kroz stoljeća*, dakako, osvjetljavati, procjenjivati te sa stajališta kulturološkog ili znanstvenog prosuđivati i vrednovati i brojni drugi magistralni programi odnosno učinci pojedinih projekata ili inicijativa Čakavskoga sabora, npr. Memorijalni kompleks i ustanova *Ivana Matetića Ronjgova* u Ronjgima, kulturološki doprinos Katedre Čakavskog sabora *Naš kanat je lip* u Poreču, historiografski i zavičajni prilozi *Pazinskoga memorijala* i *Buzetskih dana* sa čitavim nizom Zbornika i drugih izdanja, respektabilni i univerzalni projekt *Mediterranskog kiparskog simpozija* u Dubrovi u Labinu, programi i projekti *Susreta na dragom kamenu* u Raklju i drugi. Mnogi od njih kapilarno bi se, po prostoru ili po vremenu ili po obadvjema tim odrednicama, granali u raznovrsne potprograme i potprojekte, neki od njih već su od faze inicijative i smisleno artikulirane ideje, zbog svoga programatskoga karaktera, koncipirani kao dugoročni ili pak kao trajni, pa je i provedba mogla krenuti tek nakon opširnih priprema ili nakon

fundamentalnih istraživanja koja je u nekom od znanstvenog ili stručnog područja istom trebalo provesti, i to organizacijskim, kadrovskim i strukturalnim potencijalima koje je tek trebalo razviti.

Jedan od takvih zahtjevnih i vizionarskih programa jeste pitanje položaja, vrednovanja, redefiniranja i reafirmiranja čakavštine. Od vremena kad je s javnih tribina Čakavskoga sabora sedamdesetih godina prošloga stoljeća u Žminju, Rovinju, Zagrebu ili u nekom od drugih naših kulturnih središta javno progovoreno o tomu pitanju (kad su čakavska riječ, čakavski govori i dijalekti, čakavsko narječje, objektivno i in situ, bili već 'zgurani' na književno-jezične, komunikološke i teritorijalne margine, s prijetećom pogibljom da uskoro uslijed raznih razloga i procesa objektivne ili pak subjektivne naravi – i nestanu, ili da se u najboljem slučaju održe samo kao jedna od zahvalnih tema budućih arhaično-folklornih proučavanja, kad je, dakle, već prijetila opasnost da i Ča kao jedan od suštinskih i bivstvenih kulturoloških znakova ovoga područja bude potisnut u zaborav) – može se bez pretjerivanja ustvrditi da je u tomu području nastao gotovo kopernikanski preokret. U osnovi toga preokreta brojne su akcije i inicijative Čakavskoga sabora (predavanja, pjesnička sijela, natječaji, natjecanja, prezentacije, pogovori, susreti, kolokviji, ogledi, okupljanja prosvjetnih i kulturnih radnika...), te razni svjesno, znalački i planski usmjeravani programi po našim sveučilištima, fakultetima, zavodima, učilištima, kulturnim ustanovama i školama. Stasali su čitavi naraštaji novih i renomiranih pjesnika čakavaca, tiskani su čitavi nizovi rukoveti i zbirke njihovih pjesama od kojih su brojne već književno-estetski i kritički valorizirane u novim antologijama. Zahvaljujući marnom i agilnom radu pojedinih profesora i znanstvenih radnika u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, na Sveučilištu u Rijeci i Zagrebu, na

Pedagoškom i Filozofskom fakultetu u Rijeci i Puli, u Amsterdamu, u međuvremenu, otkad je javno upozoreno na problem čakavštine, osobito u zadnja dva desetljeća, dodiplomski i poslijediplomski studij hrvatskoga jezika i dijalektologije završili su mnogi studenti, neki su stekli i doktorat znanosti u tomu području. Svojim diplomskim, magistarskim, doktorskim i raznim drugim znanstveno-stručnim radovima i edicijama, zasnovanim na zahtjevnim terenskim istraživanjima, oni su unijeli brojne nove kockice, brojne nove spoznaje, u složeni mozaik čakavskih dijalektalnih govora, pa na početku dvadesetprvoga stoljeća možemo ozbiljnije govoriti i o zasnivanju *Čakavske akademije*, koja bi se, zajedno s postojećim znanstvenim i stručnim institucijama, sustavno, znanstveno i stručno, bavila ne samo (re)definiranjem i izradom dijalektološke karte čakavskih govornih područja, pripremanjem Rječnika čakavskoga narječja i jezika, te pripremanjem Leksikona čakavskoga područja, nego i propitivanjem mjesta i položaja čakavskog (ili čakavskih) dijalekatsko-jezičnih mikrokozmosa naspram aktualnih kontinentalnih tendencija globalizacije i univerzalizacije.

U istrajanju i ustrajanju na realizaciji tih i drugih svojih projekata i programa, Čakavski sabor o svojoj 35-obljetnici i u vremenu koje pred njime, neće crpsti snagu samo iz svojih počela utemeljenih 70-ih godina prošloga stoljeća, nego upravo i iz toga 35-godišnjeg puta, ali i iz svoje razgranate porodice koju na izmaku 2005. godine čine: 1) Katedra Čakavskog sabora Buzet, 2) Katedra Čakavskog sabora Cres-Lošinj, 3) Katedra Čakavskog sabora Grobnik, 4) Katedra Čakavskog sabora Klana, 5) Katedra Čakavskog sabora Kornić (otok Krk), 6) Katedra Čakavskog sabora Kostrena, 7) Katedra Čakavskog sabora Labin, 8) Katedra Čakavskog sabora Mošćenička Draga, 9) Katedra Čakavskog sabora Novigrad, 10) Katedra Čakavskog sabora Novi Vinodolski, 11) Katedra

Čakavskog sabora Opatija, 12) Katedra Čakavskog sabora Otočac, 13) Katedra Čakavskog sabora Pazin, 14) Katedra Čakavskog sabora Pinezići (otok Krk), 15) Katedra Čakavskog sabora Poreč, 16) Katedra Čakavskog sabora Rab, 17) Katedra Čakavskog sabora Rakalj, 18) Katedra Čakavskog sabora Rijeka, 19) Katedra Čakavskog sabora Roč, 20) Katedra Čakavskog sabora Ronjgi, 21) Katedra Čakavskog sabora Svetvinčenat, 22) Katedra Čakavskog sabora Škrljevo, 23) Katedra Čakavskog sabora Zagreb i 24) Katedra Čakavskog sabora Žminj. **(Ferdinand Tončinić /Glavni tajnik Čakavskog sabora)**